

Jumalateenistus Nõos L, 31.10.20 kell 11.00, usupuhastuspüha

Lektsioonid: 1Tm 6:11–16; Mt 10:26–33

Jutlus: Ne 8:1–2, 5–6, 9–12

Laulud: 159 (1–6); 183 (1–3, 4); 185 (1–5); 163 (1–4)

Siis kogunes terve rahvas nagu üks mees Veevärava esisele väljakule, ja nad ütlesid kirjatundjale Esrale, et ta tooks Moosese Seaduse raamatu, mille Issand Iisraelile oli andnud. Ja preester Esra tõi Seaduse koguduse ette, niihästi meeste kui naiste ette, ja kõigi ette, kes mõistsid kuulata, seitsmenda kuu esimesel päeval. Ja Esra avas raamatu kogu rahva nähes, sest ta seisis kõrgemal kui kõik muu rahvas; ja kui ta selle avas, tõusis kogu rahvas püsti. Ja Esra kiitis Issandat, suurt Jumalat, ja kogu rahvas vastas käsi tõstes: „Aamen, aamen!” Ja nad põlvitasid ning heitsid Issanda ette silmili maha. Ja Nehemja, kes oli maavalitseja, ja preester Esra, kirjatundja, ja leviidid, kes rahvast õpetasid, ütlesid kogu rahvale: „See päev on pühitsetud Issandale, teie Jumalale. Ärge leinake ja ärge nutke!” Sest kogu rahvas nuttis, kui nad Seaduse sõnu kuulsid. Ja ta ütles neile: „Minge sööge rasvaseid roogi ja jooge magusaid jookke, ja läkitage osa neile, kellel midagi ei ole valmistatud! Sest see päev on pühitsetud meie Issandale. Ja ärge kurvastage, sest rõõm Issandast on teie ramm!” Ja leviidid vaigistasid rahvakogu, öeldes: „Rahunege, sest see päev on püha! Ja ärge kurvastage!” Siis läks kogu rahvas sööma ja jooma, läkitama teistelegi osa ja pidama suurt rõõmupidu, sest nad mõistsid sõnu, mis neile oli teatavaks tehtud.

Kuulsime kirjeldust ühest Iisraeli rahva rõõmupäevast arvatavasti 5. sajandil eKr ajavahemikus 458–433. See aeg jääb sajandisse, mis järgneb juutide Paabeli vangipõlve lõpule 538 eKr. Taastatud on Jeruusalemma tempel ja linnamüür. Sündmus toimub täpsemalt seitsmenda kuu esimesel päeval, mille kohta 3Ms 23:24 on öeldud, et see peab olema hingamispäev, sarvehäälega meeldetuletatav püha kokkutulek.

Sel pühal kokkutulekul tutvustavad Iisraeli rahva juhid – maavalitseja Nehemja, kirjatundja Esra ja leviidid – rahvale Moosese seadust. Kõik, kes soovivad kuulata, saavad teada, mida Jumal Moosese kaudu on kõnelenud, sest tollased vaimulikud oskavad Pühakirja veenvalt ja kõigile arusaadavalt selgitada.

Meeleolu on ülev, rahvas on oma Jumala Seadust kuulates pisarateni liigutatud ja tunneb vajadust meelt parandada. Kuid rahva vaimulikud juhid lohutavad rahvast ja soovivad neil hoopis Issanda armust rõõmu tunda – et Issand on andnud rahvale vaimulikku ja ihulikku toitu – ning suunavad rahva hoopis pidutsema. Tegemist on niisiis tõelise religioosse peoga.

Meie aga tänapäevaste inimestena võime sellele vaadata kui teatud mõttes ideaalolukorrale, mida maailma ajaloos tihti ette ei tule. Kas üks rahvas saab olla niivõrd ühtne ja austada veendunult ühte Jumalat?

Järgnevas jutluses toon välja kaks näilist erinevust tolle üleva päeva ja n-õ tavalise halli argipäeva vahel ning püüan näidata, et kirjeldatud ühtsus on vaimulikus mõttes võimalik ka muidu, halli argipäeva kiuste.

Esiteks. Kuulsime meie kirjakohest, et Jumala Seadusega on tulnud tutvuma terve rahvas nagu üks mees (Ne 8:1). Pole mingeid kõrvalehoidjaid ja dissidente. Kõik igatsevad kuulata Jumala Seadust ja alanduda seeläbi Jumala palge ette.

Nagu öeldud, tundub, et sellist üksmeelt ühe rahva hulgas vaevalt et leidub. Tavaliselt on rahvas koondunud riiklikeks üksusteks, mille liikmete arusaam religioosetest asjadest ei lange kokku. Meiegi oleme ju täna siin kirikus tähistamas luterliku kiriku suurpüha, usupuhastuspüha. Kuid meie riigi kodanikest suurem osa selle püha vastu huvi ei tunne. Enamgi veel, ka meie luterlikus kirikus endas pole see püha viimased paarkümmend aastat teab mis armastatud. Seda näitab selle püha (vähemalt õigel päeval) pidamisest loobumine paljudes meie kogudustes ja tavapärasest tagasihoidlikum kirikuliste hulk seal, kus seda püha tähistatakse.

Kuid isegi Martin Lutheri eluajal 15. sajandi lõpul ja 16. sajandi esimesel poolel polnud olukord kvalitatiivselt mõttes palju parem. Jah loomulikult, läänekatoliiklik ristiusk oli levinud Saksa Rahvuse Püha Rooma keisririigis võrreldamatult kindlamalt kui tänapäeva Euroopas ja Eestis, kuid huvi

religiooni vastu oli ühiskonna eri kihtides ka tollal väga erinev.

Luther kirjutas ju oma katekismused just seetõttu, et ta nägi tavalise riigikodaniku suurt vähiklikkust usuaasjades. Ning Luther kritiseeris kiriklike autoriteete ükskõiksuse tõttu kristluse olemusse suhtumises. Seega ei saa ka Lutheri ajastul rääkida mingist religioosest üksmeelest, mis oleks rahvast samal moel ühendanud nagu meie tänane kirjakoht kirjeldab Iisraeli rahvast.

Samas mõtsikles Luther palju selle üle, milline roll on kirikul võrreldes ilmaliku riigiga. Riigi ja kiriku huvid näivad ju alati olevat erinevad: riik huvitub ühiskonna toimetulekust, tegeldes seega maiste asjadega; kirik aga huvitub (või vähemalt peaks huvituma) evangeeliumi kuulutamisest võimalikult paljudele inimestele, tegeldes seega taevaste asjadega. Kas ja kuidas saab siin rääkida üksmeelest?

Selline mõlgutamine ja Piiblist kinnituse otsimine viis Lutheri arusaamani ilmaliku ja Jumala riigi erinevusest ja kokkupuutest, mida hiljem hakati nimetama kahe riigi ehk kahe olemisvaldkonna õpetuseks.

Eesti üks tuntumaid süstemaatilisi teolooge Elmar Salumaa kirjeldab seda õpetust oma „Süstemaatilise teoloogia käsiraamatus“ (EELK Usuteaduse Instituut, 2009, lk 170) järgmiselt: „Jumal valitseb oma loodud maailma kahel viisil, mis paistavad teineteisega vastuolus olevat, kuid kuuluvad siiski ühte, on teineteisest eristatavad, kuid mitte lahutatavad. Luther nimetab neid „ilmlikuks“ ja „vaimlikuks“ valitsemisviisiks: esimese varal Jumal hoiab langusjärgset maailma, et see ei häviks lõplikult oma patus ja kurjuses, vaid et siin ikkagi valitseks teatud relatiivnegi õigus ja õiglus. Sellesse „ilmlikku valitsemisviisi“ (*das weltliche Regiment*) või olemisvaldkonda kuuluvad mitte üksnes riigivõim oma korralduste ja seadustega, vaid ka loomulikud olukorrad nagu abielu, perekond, majandus, omand, seisused ja elukutsed, ühesõnaga kõik inimliku elu välispidised „ihulikud“ tingimused ja võimalused, ilma milleta ei saaks elu püsida.“

„Vaimulik“, ütleb Salumaa, on aga „valitsusviis, milles vahetult kehtib Jumala arm ja milles Kristus on „kuningas ning Issand“. Siin teostab tema oma valitsusvõimu, osutades patu ja surma kütkeisse langenud inimesele evangeeliumi kaudu Jumala andeksandvat armu ja tuues seeläbi neile vabaduse saada Jumala lasteks ning pääsemise käsu needuse alt. Kristuse valitsus teostub seega ainult Jumala rahva juures, kelleks on kogu kristlaskond. Siin toimub see kuulutatava evangeeliumi, sakramendi ja vennaliku osaduse varal. Kuulutus äratab Püha Vaimu läbi inimese usule ja Kristuse valitsus ei seisnegi milleski muus kui tema Vaimu valitsema pääsemises inimeste südameis. Tema võim on Vaimu võim, mis ei tunne mingit sundust, vaid Vaimu toimel sünnib kõik vabaduses. Seetõttu ei saa Kristuse valitsus olla identne mingi organisatsiooni, institutsiooni või maailmasisese korraga, sest Kristuse valitsuses ei valitse seadus ja võim, vaid armastus.“

Salumaa meelest seisneb vaimuliku valitsusviisi viimati kirjeldatud vabaduses sügavaim vastuolu võrreldes ilmaliku valitsusega. Kuid teisalt leiab ta, et „ometi kuuluvad need valdkonnad lahutamatu ühte, vajavad teineteist: üks ja sama Jumal on need korraldanud ja seadnud. Jumal on mõlemas korras ühte viisi tegutsemas, kuid erineval viisil.“

Näeme siis, et Luther on oma õpetuses kahest riigist andnud kogu au Jumalale ja püüdleb seeläbi ühtsuse poole, mille kirjeldamisega seda jutlust Nehemja raamatu 8. peatüki alusel alustasin: kogu inimkond on tegelikult ametis Jumala Seaduse täitmisega, kuid enamasti nad seda ei mõista ja süüdistavad üksteist vastandlikes huvides.

Seepärast on Kristuse koguduse jumalateenistus otsekui sümbol sellest Jumala maailma (loodud maailma ja loomata ehk igavese Jumala riigi) ühtsusest. Meie, erinevate elualade inimesed koguneme kätega ehitatud pühakotta ja, alludes teatud korrale, austame Püha Vaimu läbi antud vabaduses ja armastuses Jumalat ning väljendame oma ligimesearmastust.

Teine näiline erinevus jutluse aluseks oleva Iisraeli rahva ilusa hingamispäeva kirjelduse ja tavalise maailmaajastu korra, ka tänapäeva, vahel on rahva huvi Pühakirja tundmaõppimise vastu. Tol päeval 5. sajandil eKr õppis kogu rahvas nagu üks mees Pühakirja ja selle seletajad tegid head tööd: kõigest loetust saadi suurepäraselt aru.

Meie ajal aga on religioosne kirjaoskus väga viletsaks jäänud. Isegi kui inimene loeb või kuulab Pühakirja, ei saa ta ilma põhjaliku süvenemise või kõrvaliste kommentaarideta sellest suuremat aru. Pealegi pole tänapäeva kiire elutempo juures aegagi Pühakirja süveneda, eriti kui aega ei jää isegi palju „tähtsamateks“ asjadeks nagu kultuuritarbimiseks või sportimiseks.

Eelnevalt sai juba põgusalt mainitud, et ega Lutheri ajalgi Pühakirja ja kristlike põhitõdede

tundmisega lood kõige paremad polnud, kasvõi juba üldise haridustaseme madaluse tõttu. Just seetõttu hakkaski dr Martin Luther niivõrd rõhutama hariduse vajalikkust: tarvis oli viia Pühakirja mõistmine ja kristliku õpetuse tundmine võimalikult paljude inimesteni.

Võib-öelda, et just seetõttu ulatuvad eestlaste massilise koolihariduse juured juba 17. sajandisse ja just seetõttu olemegi saanud kultuurrahvaks, kellel on rahvuskeelne ülikool.

Kuidas aga jõuda selleni, et põhjus, miks rahvaharidus üldse niisugusele tasemele on jõudnud – vajadus süveneda Jumala sõnasse, Pühakirja – ei kaoks n-ö pealisehituse alla ära?

Jällegi on selle eesmärgi täitmisel kande, lausa hädavajalik roll Kristuse kogudusel. Just kogudus peab leidma viise, et religioosset kirjaoskust kasvatada ja levitada. Omal kombel töötavadki selle suunas kõik kristlikud koolid, leerikursused, pühapäevakooli- ja noortetöö, piibliringid, kristliku kirjanduse väljaandmine. Samuti loomulikult piiblitõlke kaasajastamine ja ka uute vaimulike lauluraamatute koostamine.

Õnneks on Piibel endiselt maailma loetuim raamat ja sellest perspektiivist on maailma elanikkond endiselt üks suur huvitatud rahvahulk nagu Iisraeli rahvas kord 5. sajandil eKr Jeruusalemma Veevärava esisel väljakul.

Tõsi, palju on ka Jumala sõna suhtes ükskõikseid ja vaenulikke. Kuid Nehemja raamatuski on ju öeldud (Ne 8:2), et preester Esra tõi seaduse kõigi ette, kes mõistsid kuulata. Järelikult oli ka tolle kirjeldatud ühtse rahvahulga seas neid, kes kuulata ei mõistnud. Nad tulid koos teistega, kuid nende kõrvad jäid seekord veel kurdiks.

Nõnda on Jumala loodud inimkond siiski justkui üks rahvas Jumala ees seismas ja Jumala imelistest tegudest kuulamas. Osa neist kuulevad ja mõistavad kõike hästi, osa aga veel mitte. Kuid nii nagu rahvajuhid 5. eelkristliku sajandi Jeruusalemmas palusid rõõmupühal viia pidusööke ka neile, kel polnud midagi valmistatud, on Kristuse koguduse ülesanne viia vaimulikku toitu kõigi rahvasteni, ka neile, kes pole sel ülestõusnud Kristuse ja Püha Vaimu ajastul veel vaimulikku toitu saanud või osanud vastu võtta.

Jäägem siis meiegi nende Jumala ühtsuse taotlejate hulka ja kutsugem-õpetagem Jumalat mõistma ja austama ka teisi! See on tõeline eluülesanne!

Aamen.